

Mantell Gwynedd

Eich cyngor gwirfoddol sirol lleol

11. Ymgyrchu a dylanwadu

11.9 Cynulliad Cenedlaethol Cymru – Ffeithiau sylfaenol a Rhestr Termau

Trosolwg

Mae'r daflen wybodaeth yma yn darparu trosolwg o'r pethau allweddol y dymuna mudiadau trydydd sector fod yn ymwybodol ohonynt wrth gysylltu neu ddylanwadu ar Gynulliad Cenedlaethol Cymru. Dyma grynodedb o wybodaeth fwy manwl a ddarparwyd ar daflenni eraill sy'n edrych ar y materion yn fwy manwl. Mae'r daflen hon hefyd yn darparu rhestr o dermau ac ymadroddion.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru – rhai ffeithiau sylfaenol

- Cynulliad Cenedlaethol Cymru yw adran ddeddfwriaeth Cymru (o'i gymharu â Senedd y DU). Mae'n cynnwys 60 Aelod Cynulliad etholedig a'i rôl yw archwilio gwaith Llywodraeth Cynulliad Cymru a gwneud deddfwriaeth.
- Llywodraeth Cymru yw adran weithredol Cymru (o'i gymharu â Senedd y DU), a'i rôl yw datblygu a gweithredu polisiau; gwneud penderfyniadau a gweithredu swyddogaethau.
- Mae etholiadau AC yn digwydd bob pedair blynedd (fel rheol) ac mae gan bob pleidleisiwr ddwy bleidlais. O'r 60 aelod a etholwyd, mae 40 yn cynrychioli etholaethau ar sail 'y cyntaf i'r felin'; mae'r etholaethau'r un fath â rhai AS yn San Steffan (ar y funud). Mae'r 20 AC arall yn cynrychioli rhanbarthau, a etholir drwy gynrychiolaeth gyfrannol, yn seiliedig ar yr ail bleidlais, sef pleidlais am blaid boliticaidd yn hytrach nag unigolyn. Y rhanbarthau etholiadol yw Gogledd Cymru, Canolbarth a Gorllewin Cymru, Dwyrain De Cymru, Gorllewin De Cymru a Chanol De Cymru.
- Crëwyd Cynulliad Cenedlaethol Cymru gan Ddeddf Llywodraeth Cymru 1998. Disodlwyd y Ddeddf bryd hynny gan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006, a wnaeth newidiadau pwysig i'r ffordd y llywodraethir Cymru.
- Deddf Llywodraeth Cymru 2006 yw'r cam diweddaraf yn y broses ddatganoli yng Nghymru, sydd wedi rhoi pwerau cryfach i'r Cynulliad a'i alluogi i gynnal y Refferendwm a gynhaliwyd, ac a enillwyd, ym mis Mawrth 2011. Rhoddodd hwn bwerau deddfu llawn i Gynulliad Cenedlaethol Cymru yng nghyswilt 20 maes datganoledig.

Mae'r Llywydd a'r Dirprwy Lywydd yn AC a etholwyd gan yr holl AC, ac maen nhw'n gwasanaethu yn ddiduedd. Prif rolau'r Llywydd yw cadeirio'r sesiwn lawn; cynnal trefn a diogelu hawliau'r AC; a sicrhau triniaeth gyfartal a diduedd busnes y Cynulliad. Mae'r Llywydd yn gyfrifol am sicrhau fod y Cynulliad yn gweithredu'n gywir yn seiliedig ar ei reolau a elwir yn 'rheolau sefydlog'.

- Y Llywydd yw Cadeirydd Comisiwn y Cynulliad hefyd. Mae gan y Comisiwn gyfrifoldeb am ddarpariaeth eiddo, staff a gwasanaethau i gefnogi'r AC. Mae aelodaeth y Comisiwn yn cynnwys y Llywydd a phedwar AC arall, pob un yn cynrychioli plaid wahanol.
- Etholir y Prif Weinidog gan y Cynulliad cyfan, ac felly yn arweinydd y blaid fwyaf yn y Cynulliad. Mae'r Prif Weinidog yn dirprwyo cyfrifoldeb am wahanol feysydd polisi i Weinidogion a Dirprwy Weinidogion (gall fod hyd at 12), ac ynghyd a'r Cwnsler Cyffredinol byddant yn ffurfio cabinet.
- Y sesiwn lawn yw cyfarfod yr holl AC sy'n digwydd ar brynhawn Mawrth a Mercher yn Siambr adeilad y Senedd. Dyma fforwm gwneud penderfyniadau a gwneud deddfau'r Cynulliad.
- Sefydli'r Pwyllgorau'r Cynulliad i archwilio polisi neu ddeddfwriaeth neu weithredu mewn ffyrdd eraill. Rhaid i aelodaeth y Pwyllgorau fod yn gytbwys o ran pleidiau, gan gynrychioli nifer yr AC sy'n cynrychioli pob plaid o fewn. Mae'r Pwyllgorau yn gofyn i'r gweinidogion gymryd rhan, ond nid yw'r Gweinidogion yn rhan o'r pwyllgorau.

Rhestr termau

Deddfau'r Cynulliad	Deddf mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru wedi'i gwneud, sy'n orfodadwy ym mhob rhan o Gymru, lle mae'n berthnasol.
Deddfau Seneddol	Deddfau a wneir gan Senedd y DU. Gall y deddfau gyflwyno pwerau ar Weinidogion Cymreig i wneud is-ddeddfwriaeth i Gymru. Gallant hefyd roi pwerau deddfwriaethol (a elwir yn Bwerau Fframwaith) i Gynulliad Cenedlaethol Cymru i'w alluogi i wneud deddfau Cymreig (Mesurau'r Cynulliad)
Comisiwn y Cynulliad	Corff corfforaethol a sefydlwyd i gefnogi Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Y Cadeirydd yw'r Llywydd ac mae'n gyfrifol am ddarparu gwasanaethau eiddo, staff a chefnogol i AC.
Biliau'r Cynulliad	Deddf ddrafft yw Bil. Pan fydd Bil wedi cael ei ystyried a'i basio gan y Cynulliad, ac wedi cael Cydsyniad Brenhinol, daw yn 'Ddeddf Cynulliad'.
Pwyllgorau	Grwpiau AC amlbleidiol sy'n archwilio polisi neu ddeddfwriaeth.
Y Cwnsler Cyffredinol	Prif Gyngorydd Cyfreithiol Llywodraeth Cymru. Nid yw'r Cwnsler Cyffredinol yn un o Weinidogion Cymru, ond mae'n aelod o Lywodraeth Cynulliad Cymru. Gall y Cwnsler Cyffredinol fod yn Aelod Cynulliad neu yn benodiad allanol.
Y Weithrediaeth	Llywodraeth Cymru yw'r adran weithredol (o'i gymharu â Senedd y DU) i'r gwrthwyneb â Chynulliad Cenedlaethol Cymru sef yr adran ddeddfwriaeth (o'i gymharu â Senedd y DU).

Y Prif Weinidog	Aelod o'r Cynulliad a enwebwyd gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru a benodwyd gan y Frenhines. Fel arfer, dyma arweinydd y blaid fwyaf yn y Cynulliad. Pennaeth Llywodraeth Cynulliad Cymru.
Deddf Llywodraeth Cymru 2006	Deddf Llywodraeth Cymru 2006 yw'r cam diweddaraf yn y broses ddatganoli yng Nghymru, sydd wedi rhoi pwerau cryfach i'r Cynulliad a'i alluogi i gynnal y Refferendwm a gynhaliwyd, ac a enillwyd, ym mis Mawrth 2011. Rhoddodd hwn bwerau deddfu llawn i Gynulliad Cenedlaethol Cymru yng nghyswllt 20 maes datganoledig.
Deddfwriaeth	Cynulliad Cenedlaethol Cymru yw adran ddeddfwriaeth (o'i gymharu â Senedd y DU). Llywodraeth Cymru yw'r adran weithredol (o'i gymharu â Senedd y DU).
Cynulliad Cenedlaethol Cymru (CCC)	Y ddeddfwriaeth Gymreig a wahanwyd oddi wrth Lywodraeth Cymru dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae hwn yn sefydliad anghorfforedig o 60 AC gyda swyddogaeth ddeddfwriaethol ac archwilio.
Ysgrifennydd Gwladol Cymru	Aelod o Lywodraeth y DU sy'n gweithredu i sicrhau bod buddiannau Cymru yn cael eu cynrychioli yn Llywodraeth y DU. Gall yr Ysgrifennydd Gwladol fynychu Trafodion y Cynulliad a chyfarch y Cynulliad o leiaf unwaith y flwyddyn, ond ni all bleidleisio, ac nid yw'n AC.
Is-ddeddfwriaeth	A elwir hefyd yn ddeddfwriaeth ddirprwyedig. Mae rheoliadau a gorchmynion yn enghreifftiau o ddeddfwriaeth o'r fath. Deddfau a wneir gan Weinidogion Cymru dan bwerau a roddwyd iddynt gan Ddeddfau Seneddol neu Ddeddfau'r Cynulliad. Gweinidogion Cymru sy'n gwneud y mwyafrif o is-ddeddfwriaethau mewn materion datganoledig
Atodlen 7	Mae Atodlen 7 Deddf Llywodraeth Cymru yn rhestru'r meysydd y mae gan y Cynulliad Cenedlaethol gymhwysedd deddfwriaethol drostynt h.y. y meysydd penodol y mae'n gallu deddfu arnynt ac unrhyw eithriadau i'r meysydd hynny.
Llywodraeth Cymru	Gweithrediaeth Cymru sydd wedi'i gwahanu oddi wrth Gynulliad Cenedlaethol Cymru dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Y Prif Weinidog, Gweinidogion Cymru, y Cwnsler Cyffredinol a Dirprwy Weinidogion Cymru yw'r rhai sy'n Aelodau o Lywodraeth Cymru. Ei swyddogaeth yw datblygu polisiau a gwneud penderfyniadau. Llywodraeth Cynulliad Cymru oedd enw Llywodraeth Cymru cyn iddo gael ei newid yn dilyn Etholiad y Cynulliad ym mis Mai 2011.

Gwybodaeth Bellach

Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru

Ffôn: 0800 2888 329

www.wcva.org.uk

Llywodraeth Cymru

www.wales.gov.uk

Cynulliad Cenedlaethol Cymru

www.assemblywales.org

Ymwadiad

Mae'r wybodaeth a ddarperir yn y daflen hon ar gyfer cyfarwyddyd yn unig. Nid yw'n amnewid am gyngor proffesiynol ac ni allwn dderbyn unrhyw gyfrifoldeb am golled o ganlyniad i unrhyw berson weithredu neu wrthod gweithredu arno.

Am rhagor o wybodaeth cysylltwch â

Mantell Gwynedd

23-25 Y Bont Bridd, Caernarfon, Gwynedd, LL55 1AB

Elusen Gofrestredig: 1068851

Ffôn: 01286 672626

ymholiadau@mantellgwynedd.com

Ffacs: 01286 678430

www.mantellgwynedd.com

Cynhyrchwyd gan WCVA, Cynghorau Gwirfoddol Sirol a Chanolfannau Gwirfoddoli
Wedi ei ddiweddarau: 19/10/2012

Ffôn: 0800 2888 329
www.wcva.org.uk